

N:o 229.

Af herr **C. H. Setterberg**, i anledning af *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen.*

Förra tidens riksdagsmannaval hade helt visst en mera personlig prägel, än hvad i våra dagar är fallet. Man röstade på en kandidat företrädesvis efter den kännedom om hans personliga egenskaper, man kunnat förskaffa sig, och frågade mindre efter den partiståndpunkt, han företrädde.

Nu är det ju emellertid så, icke blott i de stora kulturländerna utan äfven hos oss, att partisynpunkten allt mera träder i första rummet och personfrågan i andra, och detta kommer att i ökad mån blifva fallet allt efter som man närmar sig den allmänna rösträtten. Utvecklingens gång i detta hänseende är gifven — man må gilla den eller ej — och man bör därför vid en rösträttsreforms genomförande inrätta sig därefter.

Den minsta fordran man har att ställa på en reform af valsättet — den må grunda sig på hvilka principer som helst — torde alltså vara, att reformen gifver valmannen *full* säkerhet för, att den röst han afger, kommer att verka i den af honom åsyftade riktningen, så att han med

denna sin röst verkligen stödjer det parti, åt hvars åskådningar han önskar framgång.

Granskar man från denna synpunkt kommitterades i Kungl. Maj:ts rösträttsproposition intagna förslag till proportionellt valsätt, så vill det emellertid synas, som om detta förslag näppeligen uppfyller en sådan fordran. Det kunde med användning af detta valsätt till och med hända — såsom från andra håll påpekats — att under vissa förhållanden en valman genom att rösta på en högerman, komme att bidra till valet af en vänsterman, och att det efter valförrättningens slut helt oväntadt skulle visa sig, att om han velat genomdrifva valet af en högerman han kunnat vinna detta mål genom att rösta på den eller den vänstermannen.

Vidare är det gifvetvis af den största vikt att tillse, att ett proportionellt valsätt vid den praktiska tillämpningen kommer att *verka* proportionellt, d. v. s. rättvist.

Redan nu gäller det med vårt vanliga valsätt, att ett väl discipline-radt parti kan besegra ett betydligt större, just därför att detta senare parti icke kunnat *ena sig* på tillbörligt sätt om sina kandidater.

Och äfven enligt kommitterades förslag skulle det kunna inträffa att stadssamhälle, som inom sig inneslöte något synnerligen fast sammanhållet parti och som hade att välja t. ex. tre representanter, finge alla tre platserna besatta med detta partis medlemmar, endast emedan det varit detta parti allena möjligt att *ena sig* om *en enda* lista, under det att de andra och talrikare samhällselementen på platsen blefve utan representant, därför att de på grund af bristande organisation splittrat sig på flera olika listor.

Men därmed vore det proportionella valsättets verkan alldeles förfelad. Ty detta valsätt åsyftar ju, att hvarje mening skall få *sitt*, men icke att en enda mening skall få *allt*.

Man kan sålunda med visshet förutse, att en valordning enligt kommitterades förslag skulle i våra största städer på ett oberättigadt sätt gynna de bäst disciplinerade samhällsgrupperna.

I de vidsträckta länsvalkretsarne skulle tydligen en liknande, här emot svarande verkan inträda. Landtmännen skulle på grund af de stora afstånden i dessa valkretsar icke kunna åstadkomma det samarbete för valet, som vore alldeles nödvändigt, hvarigenom de riskerade att ligga under i den ojämna valstriden med de tätare bebyggda samhällena med dessas lättare och bekvämare tillgång till järnväg, post, telegraf, telefon

o. s. v. Och detta trots landtmännen hade den numerära öfverlägheten på sin sida. De skulle splittra sig på en hel massa olika vallistor — och därigenom trängas tillbaka.

Slutligen vill jag här endast i förbigående påpeka, att förslaget i fråga dels saknar den enkelhet och lättfattlighet, som måste anses oeftergifliga för en demokratisk valreform, dels att de valförberedelser, det kräfvat, äro synnerligen omständliga och försvåra valförrättningen på ett betänkligt sätt.

En proportionell valmetod, som icke lider af ofvan anförda olägenheter, skulle däremot, synes det mig, vinnas med en tillämpning af följande bestämmelse: *vid riksdagsmannaval antecknar hvarje valman på sin röstsedel dels namnet på en inom valkretsen boende, valbar person, dels namnet på det parti, han som valman sluter sig till.* Hela denna metod skulle kunna uttryckas i dessa tre ord: *ettnamnsröstning med partibeteckning.*

Vid röstsammanräkningen skulle de röstsedlar, som hade samma partibeteckning, särskiljas från de öfriga och räknas för sig. Därigenom erfore man omedelbart hvarje partis styrka. Partierna skulle erhålla representantplatser i proportion till sin storlek. Visar det sig härvid, att ett parti är så stort, att det kan tillsätta två eller flera representanter, förklaras inom ett sådant parti de valda, som erhållit de flesta rösterna. (Se vidare härom bilagan.)

Det är alldeles tydligt, att med denna metod det aldrig kan inträffa, att en valman skall kunna främja t. ex. ett vänsterval genom att rösta med ett högerparti och dylikt. Hvarje röst kommer ofelbart det parti tillgodo, som står antecknad på sedeln. Och äfven om valmannen icke skulle lyckas att få just *den* person vald, som han uppsatt på sin röstsedel, så kan han alltid — såvida han tillhör ett någorlunda betydande parti — vara viss om, att hans röst skall bidra till valet af en annan partikamrat inom valkretsen. Och det är ju förutsatt, att det är partiets framgång, man vid ett val i främsta rummet vill och sträfvar till.

Metoden skulle göra valmännen i hög grad oberoende af bestående eller uppkommande partiorganisationers större eller mindre styrka. Äfven svagt sammanhållna partier skulle lyckas komma till sin rätt. Ty, som

man lätt finner, tjänstgör den nämnda partibeteckningen som ett partiet sammanslutande band, hvilket på ett, man kan nästan säga automatiskt sätt genomför den erforderliga partigrupperingen och gör valhandlingen mindre beroende af alla slags valledningar, valöfverstyrelser, officiella valförberedelser och dylikt. Den enskildes själfbestämningsrätt blir här i jämförelse med kommittéförslaget i högst betydande mån utvidgad.

Metoden befriar vidare från en mängd af de svårigheter, som sammanhånga med vårt lands stora ytareal och den relativa fåtaligheten af vår glest spridda befolkning. Den så ofta framhållna olägenheten af stora valkretsar minskas eller försvinner. Ett exempel torde bäst belysa detta.

Låt oss antaga som en möjlighet, — om än endast för bevisföringens skull — att i framtiden vår finnbefolkning uppe i det nordligaste Sverige komme att ryckas med af det allmänna intresset att deltaga i valen till Andra Kammaren för att genom en af sina egne göra sina särskilda önskingar hörda. Dessa finnar utgöra ungefär 20,000 till antalet eller ungefär just så stor del af befolkningen, som belöper sig på en representant i Andra Kammaren. De äro till allra största delen bosatta inom Norrbottens län och spridda öfver hela detta län. Norrbottens län utgör nära fjärdedelen af hela Sverige. Afståndet mellan länets nordligaste och sydligaste punkt är ungefär så stort som mellan Stockholm och Göteborg, och afståndet mellan dess östligaste och västligaste punkt ungefär lika stort som det nämnda. Länet är så oerhördt glest befolkadt, att det endast har en — säger en — invånare på kvadratkilometern.

Huru skulle nu dessa finnar bära sig åt enligt kommittéförslaget för att få en svensktalande finne vald till Andra Kammaren? Ja, de kunde naturligtvis från sin synpunkt icke uppfatta denna methods tillämpning i dessa lappländska ödebygder annat än som helt enkelt omöjlig. Ty icke skulle de kunna ena sig om namn och listor inom en valkrets som denna.

Annorlunda vore det med användning af det här föreslagna val sättet. Då finnes åtminstone en *möjlighet* för dem att kunna välja en representant. De hade endast att som partibeteckning på sina valseklar uppföra ordet »finnpartiet», och därmed vore deras »partiorganisation» med ett slag färdig. Sedan kunde de splittra sig på huru många namn som helst: den finne, som erhållit de flesta rösterna skulle dock, såvida deltagandet i valet varit tillräckligt lifligt, bli vald.

Bland proportionalister har den åsikten ofta uttalats, att det icke är möjligt att åstadkomma ett proportionellt valsätt, som på samma gång är enkelt och fullt proportionellt. Men förevarande förslag synes mig ådagalägga, att den största möjliga enkelhet härvidlag mycket väl låter förena sig med en alldeles korrekt proportionalitet.

Med stöd af hvad jag här ofvan anfört och anseende, att ett eventuellt proportionellt valsätt bör finnas åtminstone till sina grunddrag infördt i riksdagsordningen, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta, att 19 § riksdagsordningen skall erhålla följande lydelse:

»Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Vid val anteckne valman å sin röstsedel dels namnet på en inom valkretsen valbar person, dels namnet på det parti, han med sin röst vill gynna. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen».

Stockholm den 8 mars 1904.

C. Hj. Setterberg.

Bilaga.

Vid röstsammanräkningen uträknas, såsom ofvan är antydt, dels huru många röster hvarje parti *för sig*, dels kuru många röster partierna *inalles* erhållit. Denna senare summa — som sålunda angifver totalsumman af alla inom valkretsen afgifna röstsedlar — divideras därefter vid 7-mansvalkretsar med 7, vid 6-mansvalkretsar med 6 o. s. v. Den härvid uppkomna kvoten blir »valkvoten». Med tillhjälp af denna valkvot bestämmes på sätt, exemplet här nedan visar, hvilka de partier äro, som lyckats eröfra platser, och huru många platser hvarje sådant parti äger att besätta. Vid denna uträkning användes icke den d'Hondtska regeln, utan vanlig enkel division eller den fördelningsregel, som plägar kallas »valkvot och största öfverskott» och som torde vara den i proportionellt afseende mest koncisa af alla.

Ett exempel. Inom en valkrets — låt oss säga en 5-mansvalkrets — uppträda vid valet t. ex. 7 partier, som kunna benämnas A, B, C o. s. v. Vi antaga, att vid röstsammanräkningen vid valets slut de olika partierna erhållit röster till det antal, som nedanstående tabell visar:

Partiet A	1,560	röster,
» B	2,133	»
» C	1,327	»
» D	59	»
» E	389	»
» F	634	»
» G	98	»
		6,200	»
Alla partierna summa 6,200 »			

Valkvoten blir här — eftersom detta är en 5-mansvalkrets — $6,200 : 5 = 1,240$. Denna valkvot ingår, som man finner af tabellen,

i röstetalen för partierna A, B och C, men däremot icke i de öfriga partiernas röstetal. A, B och C kunna sålunda göra anspråk på att bli representerade. Följaktligen förklaras inom hvart och ett af dessa partier den kandidat vald, som erhållit de flesta rösterna, hvarigenom 3 kandidater omedelbart äro utsedda.

Återstår att tillsätta de öfriga 2 representanterna. Som man ser af tabellen öfverstiga röstetalen för partierna A, B och C valkvoten med vissa »öfverskott», som äro följande:

A:s öfverskott	1,560	—	1,240	=	320
B:s »	2,133	—	1,240	=	893
C:s »	1,327	—	1,240	=	87

Man jämför dessa öfverskott med röstetalen för partierna D, E, F och G, hvarvid det visar sig, att de båda högsta siffrorna, 893 och 634, tillhöra partierna B och F. Alltså äger B att välja ännu en representant, och F erhåller den återstående.

Resultatet af det hela blir, att B erhåller två representanter samt A en, C en och F en representant.